

УДК 351:304.4]-058.64(477:470-651.1)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3\(69\)-632-644](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-632-644)

Трегубенко Галина Петрівна кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, <https://orcid.org/0009-0002-3545-7134>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СИСТЕМНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. На основі проведеного аналізу автором досліджено підходи та вироблено рекомендації до формування державної політики системної реінтеграції ветеранів російсько-української війни.

Акцентовано, що реінтеграція ветеранів російсько-української війни є багаторівневим і багатогранним процесом, що охоплює соціальну, психологічну, медичну, економічну, освітню та правову сфери життя.

Визначено, структуру реінтеграційного середовища, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують комплексний підхід до адаптації ветеранів. Освітній компонент передбачає професійну перепідготовку, розвиток нових компетенцій та налагодження соціальних зв'язків у межах університетської спільноти. Для побудови цілісної системи реінтеграції пропонується впровадження індивідуальних освітніх траєкторій та гнучких графіків навчання, що дозволяють поєднувати освіту з реабілітацією та враховують специфіку бойового досвіду.

Доведено, що реінтеграція ветеранів російсько-української війни є багаторівневим і багатогранним процесом, що охоплює соціальну, психологічну, медичну, економічну, освітню та правову сфери життя. Сучасна Україна стикається з необхідністю розбудови системної політики підтримки ветеранів, адже стрімке зростання кількості учасників бойових дій свідчить про масштабність явища та підвищує потребу у формуванні довгострокових, комплексних механізмів соціальної адаптації та інтеграції. Вкрай важливим є також гендерний аспект, який необхідно враховувати при формуванні державної політики. Повернення військовослужбовців до цивільного життя вимагає відновлення фізичного та психологічного стану, відновлення соціальних ролей у сім'ї, громаді та на робочому місці, а також створення умов для професійної реалізації та економічної стабільності.

Ключові слова: ветерани, реінтеграція, державна політика, військовослужбовці, соціальна адаптація, російсько-українська війна.

Tregubenko Halina Petrivna Candidate of Public Administration, Associate Professor, Department of Public Administration and Law, Educational and Research Institute of Finance, Economics, Management, and Law, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Department of Public Administration and Law, Poltava, <https://orcid.org/0009-0002-3545-7134>

STATE POLICY ON THE SYSTEMATIC REINTEGRATION OF VETERANS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. Based on the analysis conducted, the author examines various approaches and offers recommendations for the development of a state policy on the systematic reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war.

It is emphasized that the reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war is a multi-level and multifaceted process encompassing the social, psychological, medical, economic, educational, and legal spheres of life.

The structure of the reintegration environment has been defined, comprising several interconnected components that ensure a comprehensive approach to veterans' adaptation. The educational component involves vocational retraining, the development of new skills, and the establishment of social connections within the university community. To build a comprehensive reintegration system, the implementation of individualized educational pathways and flexible study schedules is proposed, allowing for the combination of education with rehabilitation and taking into account the specific nature of combat experience.

It has been demonstrated that the reintegration of veterans of the Russian-Ukrainian war is a multi-level and multifaceted process encompassing the social, psychological, medical, economic, educational, and legal spheres of life. Modern Ukraine faces the need to develop a systematic policy to support veterans, as the rapid increase in the number of combatants underscores the scale of the phenomenon and heightens the need for long-term, comprehensive mechanisms for social adaptation and integration. The gender aspect is also of critical importance and must be taken into account when formulating state policy. The return of military personnel to civilian life requires the restoration of their physical and psychological well-being, the resumption of their social roles within the family, community, and workplace, as well as the creation of conditions for professional fulfillment and economic stability.

Keywords: veterans, reintegration, public policy, military personnel, social adaptation, the Russia-Ukraine war.

Постановка проблеми. Сучасна Україна стоїть перед складним викликом – забезпечити ефективну соціальну адаптацію військовослужбовців, які брали участь у гібридній війні з 2014 року. Повернення ветеранів до цивільного життя

вимагає не лише відновлення фізичного та психологічного стану, а й інтеграції в соціальні, професійні та освітні структури суспільства, що передбачає формування нових можливостей для реалізації їхнього потенціалу в мирних умовах. Значна частина колишніх військових стикається з необхідністю переосмислення власної ролі у суспільстві, зміни професійної діяльності та відновлення соціальних зв'язків, які були перервані під час служби.

Станом на серпень 2024 року кількість учасників бойових дій перевищила 1,5 мільйона осіб, тоді як на початок 2022 року їх уже налічувалося понад 670 тисяч, що свідчить про стрімке зростання масштабів явища та підсилює потребу у формуванні довгострокових механізмів підтримки [1, с. 5-6]. Це означає, що значна частина населення потребує не лише соціальних гарантій, але й умов для повноцінного включення у суспільне та економічне життя. Ветерани стикаються зі специфічними викликами, серед яких бойовий стрес, фізичні травми, психологічні наслідки війни, труднощі у відновленні родинних зв'язків, а також складнощі у соціальних комунікаціях і професійній реалізації після повернення до мирного середовища [8, с. 224-226; 7]. Додаткові труднощі створює гібридний характер конфлікту, що триває з 2014 року, оскільки тривалість бойових дій посилює ризики емоційного виснаження та ускладнює процес адаптації до стабільного цивільного ритму життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти державної політики щодо реінтеграції осіб, які є ветеранами, висвітлюються такими українськими та зарубіжними ученими як Т. Захаріна, Н. Сейко, М. Фішер, К. Блевінс та іншими. Однак, питання вироблення рекомендацій до формування державної політики системної реінтеграції ветеранів російсько-української війни наразі ще вивчається та не достатньо висвітлено науковою спільнотою, окремі аспекти адаптації до суспільних змін, у тому числі в умовах воєнного стану, поки що не систематизовані і розроблені не в повному обсязі.

Мета статті – дослідження підходів та вироблення рекомендацій до формування державної політики системної реінтеграції ветеранів російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. При формуванні державної політики важливо враховувати практики інших країн та адаптувати їх до українських умов. У Великій Британії пенсії залежать від стажу та звання, а ветерани з інвалідністю отримують додаткові виплати та пріоритетне соціальне житло. У Франції пенсії складають 60-80 % окладу, з особливою увагою до ветеранів з інвалідністю та родин загиблих, а також надається доступ до медичних послуг і психологічної підтримки. У Німеччині пенсії можуть досягати 75 % від зарплати за рік служби, діє система професійної орієнтації та інвалідні виплати. Хорватія підтримує ветеранів житлом, соціальними пільгами та грантами для власного бізнесу. У США спектр допомоги охоплює пенсії, медичні та психологічні

послуги, освіту, кредити на житло та гранти для бізнесу [5, с. 3-5]. Українські ветерани відрізняються масштабом та специфікою бойових дій, тож міжнародні практики слід адаптувати до реалій російсько-української війни, враховуючи соціальні, психологічні та економічні потреби учасників конфлікту [5, с. 5-7; 1].

Важливий внесок у дослідження проблеми зробили як класики соціології, так і сучасні фахівці. Французький соціолог Еміль Дюркгейм та дослідниця Марія Соболевська розглядали інтеграцію як двосторонній процес взаємозалежності індивіда і суспільства, підкреслюючи, що адаптація особи неможлива без одночасної готовності соціального середовища приймати зміни. Такий підхід є особливо актуальним у контексті реінтеграції ветеранів, адже він передбачає не лише адаптацію військовослужбовців до цивільного життя, а й трансформацію соціальних інститутів відповідно до нових потреб [9, с. 170-173]. Б. Скудларек наголошував на значенні культурної адаптації ветеранів, зокрема формування нових моделей взаємодії у громаді та відновлення довіри до цивільних інституцій. К. Елінський, М. Фішер та К. Блевінс визначали реінтеграцію як процес відновлення соціальних ролей у сім'ї, громаді та на робочому місці, акцентуючи увагу на необхідності підтримки ветеранів у період зміни життєвих орієнтирів. А. Хасен підкреслював важливість формування спільних цінностей через соціальний діалог і діяльність інституцій, що сприяє зменшенню соціальної напруги та посиленню згуртованості [8, с. 223-226; 12, с. 168-171]. Сучасні українські дослідниці, зокрема Тетяна Захаріна та Н. Сейко, пропонують концепцію «адаптивного університету», який виступає центром соціокультурної підтримки ветеранів, поєднуючи освітні можливості з психологічним супроводом та соціальною інтеграцією. У межах такої моделі ключовими учасниками процесу визначаються університети, громадські організації, бізнес та державні установи, взаємодія яких дозволяє створити комплексну систему підтримки ветеранів на різних рівнях соціальної адаптації [3; 12, с. 172-175].

Особливу роль у процесі реінтеграції відіграє ставлення громади до ветеранів. Дослідження Марковітса та Кастро доводять, що публічне визнання та повага безпосередньо впливають на зниження ризику розвитку депресії та соціальної ізоляції серед колишніх військовослужбовців. Проте багато громад залишаються невідповідними до повернення захисників, що підкреслюють Вільямс та Хокец, створюючи додаткові бар'єри у встановленні контактів та відновленні соціальних ролей [12, с. 169-172; 2, с. 101-103]. Саме підготовка місцевих спільнот стає ключовою складовою державної політики, адже вона сприяє формуванню дружнього середовища, здатного ефективно інтегрувати ветеранів у повсякденне життя. Науковці Сміт та Тру зазначають, що участь у бойових діях трансформує самосприйняття особи, створюючи потребу у психологічній підтримці, проблемам ідентичності та соціальної адаптації [8, с. 224-227]. При цьому практичні ініціативи, такі як програми наставництва, волон-

терські проєкти та спільні культурні заходи, демонструють високу ефективність у зміцненні зв'язків ветеранів із громадами та сприяють відновленню довіри й активній соціальній участі.

Багато ветеранів прагнуть опанувати нові професії, щоб забезпечити стабільний дохід та ефективну інтеграцію на ринку праці, що особливо актуально в сучасних економічних умовах України. Психологічні дослідження, проведені з використанням тестів Бека, Спілберга та шкали PSS, виявили високі рівні стресу, тривожності та депресії серед значної частини колишніх військово-службовців, що підтверджує необхідність створення професійних груп підтримки та впровадження соціально-педагогічного супроводу для їх адаптації до цивільного життя [8, с. 224-227; 7]. Згідно з даними Українського ветеранського фонду, більшість ветеранів стикається з труднощами у доступі до соціальних гарантій: лише 13,3 % респондентів вважають, що держава повністю або переважно виконує свої зобов'язання, водночас 46,9 % зазначили проблеми з медичним обслуговуванням, 43,2 % – з грошовою допомогою, 23,2 % – з отриманням комунальних субсидій, 21,7 % – з психологічною підтримкою, а 19,1 % – з пенсійними виплатами [1, с. 7-9]. Додатково 10,9 % відзначили інші труднощі, серед яких поліпшення житлових умов, санаторно-курортне лікування, отримання інвестицій для бізнесу або безвідсоткових позик на ремонт житла [1, с. 9-10].

Структура реінтеграційного середовища включає кілька взаємопов'язаних компонентів, які забезпечують комплексний підхід до адаптації ветеранів. Освітній компонент передбачає професійну перепідготовку, розвиток нових компетенцій та налагодження соціальних зв'язків у межах університетської спільноти. Для побудови цілісної системи реінтеграції пропонується впровадження індивідуальних освітніх траєкторій та гнучких графіків навчання, що дозволяють поєднувати освіту з реабілітацією та враховують специфіку бойового досвіду. Особливу увагу варто приділити адаптації освітнього процесу: впровадженню індивідуальних навчальних планів, дистанційного навчання та модульних програм, які враховують вік ветеранів, психологічний стан та потребу в реабілітації [3, с. 199-203; 12, с. 170-173].

Важливим доповненням сучасного реінтеграційного процесу є використання мобільних додатків та цифрових технологій. Ветерани можуть скористатися спеціальними платформами для пошуку робочих місць, онлайн-курсів перекваліфікації, психологічної підтримки та обміну досвідом. Цифрові сервіси дозволяють забезпечити швидкий доступ до інформації, інтерактивні тренінги, онлайн-консультації та соціальні мережі для ветеранів, що сприяє зменшенню відчуття ізоляції та підвищує ефективність адаптації [6, с. 113-116]. Мобільні додатки також полегшують взаємодію з державними установами, громадськими організаціями та освітніми закладами, роблячи процес реінтеграції більш гнучким, персоналізованим і технологічно підкованим.

У межах системного підходу пропонується створення мережі Центрів розвитку ветеранів при університетах за моделлю американських Veteran Resource Centers, які функціонують як «єдине вікно» для надання академічної, психологічної, юридичної та кар'єрної підтримки [6, с. 114-116; 3, с. 204-205]. Такі центри не лише координують доступ до ресурсів, а й формують спільноту взаємодопомоги, де ветерани можуть обмінюватися досвідом, отримувати наставництво та підтримку в адаптації до цивільного життя. Таким чином, реінтеграція ветеранів розглядається не лише як питання соціальної справедливості, а як стратегічний проект, який дозволяє ефективно використовувати унікальний досвід та лідерські навички захисників для відновлення та розвитку України.

Правову основу політики реінтеграції визначає Конституція України, яка гарантує громадянам право брати участь в управлінні державними справами та свободу об'єднання у громадські організації. Важливим аспектом є активне залучення громадськості до нормотворчої діяльності, обговорення проєктів нормативних актів і безпосередня участь у реалізації прав ветеранів. Громадські організації виконують роль посередників, захищаючи інтереси ветеранів та виступаючи генераторами нових ідей розвитку суспільства. За даними досліджень КМІС та ЦЕДЕМ, після початку повномасштабного вторгнення роль громадянського суспільства у підтримці армії та ветеранів зросла майже удвічі – із 21,9% до 43,2%, що свідчить про високий суспільний запит на активну участь у цій сфері [2, с. 102-104]. Ефективна взаємодія з громадськими організаціями дозволяє державі швидше реагувати на критичні потреби ветеранів, наприклад у забезпеченні психологічної підтримки, правового супроводу та розвитку програм професійної підготовки. Цей підхід демонструє, що системна реінтеграція не обмежується формальними процедурами, а передбачає живе партнерство між державою, громадськими ініціативами та самими ветеранами, що підвищує стійкість соціальних програм.

Науковці в Україні, зокрема Н. В. Тілікіна та І. Пеша, аналізують нормативно-правову базу та пропонують конкретні шляхи забезпечення потреб ветеранів у сучасних умовах, включаючи удосконалення законодавства та розробку адаптованих програм соціальної підтримки [7; 1, с. 6-8]. Науковиця визначає реінтеграцію як багатогранний процес, що охоплює медичну реабілітацію, соціальну допомогу, професійну адаптацію та економічну інтеграцію, підкреслюючи взаємозв'язок цих напрямів для ефективного повернення ветеранів у суспільство [4, с. 1123-1126]. Дослідниці Наталія Сейко та Тетяна Захаріна наголошують, що така модель взаємодії дозволяє уникнути формалізму в державній політиці та перетворює реінтеграцію на динамічний процес соціальної адаптації, що враховує індивідуальні потреби кожного ветерана [12, с. 172-175; 3, с. 200-203]. Г. Слосанська і Н. Горішна підкреслюють важливість залучення самих ветеранів до розробки політики через механізми партнерства, що сприяє

формуванню сталого миру та підвищенню соціальної згуртованості у повоєнний період [2, с. 102-104; 4, с. 1127-1129].

Для реалізації державної політики встановлюються конкретні цілі: працевлаштування 80% ветеранів протягом трьох років після демобілізації та забезпечення їхнього внеску у ВВП на рівні середнього цивільного працівника [13, с. 10-12; 10, с. 80-82]. Важливо також запобігати зростанню злочинності, адже, як довели Рафаель і Вінтер-Ебмер, існує прямий зв'язок між безробіттям і криміналізацією, що особливо актуально у громадах із високим відсотком демобілізованих [13, с. 12-14]. Держава повинна враховувати стигматизацію ветеранів з боку роботодавців через побоювання щодо їхнього психологічного стану, тому політика реінтеграції включає інформаційні кампанії та розвиток інклюзивного робочого середовища. Юлія Лапутіна підкреслює, що стратегія має базуватися на принципах децентралізації, де ключову роль відіграють місцеві громади у впровадженні програм, створенні робочих місць та налагодженні партнерств між державними органами, бізнесом і громадськими структурами [2, с. 103-104; 4, с. 1129-1130]. Практичні приклади, як-от місцеві ярмарки вакансій для ветеранів та програми стажування, демонструють ефективність комплексного підходу до інтеграції на ринку праці.

Президент Володимир Зеленський запропонував концепцію «політики героїв», спрямовану на створення гідних умов для захисників та комплексну підтримку ветеранів у різних сферах життя [1, с. 4-6]. Основними суб'єктами реалізації цієї політики є Міністерство у справах ветеранів, місцеві адміністрації та активний сектор громадських організацій, таких як «Принцип», «Юридична сотня» та «Veteran Hub» [2, с. 101-103]. У цьому процесі заклади вищої освіти відіграють не лише освітню роль, а й стають соціокультурними центрами підтримки ветеранів, пропонуючи програми перекваліфікації, психологічного супроводу та кар'єрного консультування. Такий підхід дозволяє інтегрувати ветеранів у суспільство через навчання, професійну реалізацію та участь у спільнотах, одночасно зміцнюючи соціальні зв'язки та створюючи середовище, що сприяє відновленню психологічного та соціального потенціалу. Концепція «політики героїв» демонструє, що реінтеграція може бути стратегічним інструментом розвитку людського капіталу та побудови стійкого суспільства.

Системна державна політика реінтеграції ветеранів сьогодні є ключовим пріоритетом, що впливає на національну безпеку, згуртованість суспільства та стабільність поствоєнного розвитку. В умовах тривалої агресії та економічної невизначеності традиційні соціальні програми виявляються недостатніми, що вимагає впровадження комплексних адміністративно-правових і інституційних механізмів підтримки [11, с. 89-91]. Для забезпечення ефективної інтеграції ветеранів необхідно модернізувати законодавчу базу, створювати партнерства з бізнесом, впроваджувати міжнародні практики з адаптацією до українських

реалій, а також запускати програми соціальної, економічної та інформаційної підтримки [5, с. 163-167; 10, с. 78-82]. Це дозволяє не лише полегшити повернення ветеранів у цивільне життя, а й стимулює їхню професійну реалізацію та розвиток психологічної стійкості, одночасно підвищуючи потенціал людського капіталу та сприяючи соціальній стабільності.

Завдання ветеранської політики також включають прискорене впровадження моделі системи громадського здоров'я, адаптованої до потреб ветеранів, яка забезпечує доступні медичні послуги у всіх регіонах, ефективне лікування травм, профілактику нових захворювань, запобігання інвалідизації та використання телемедицини і цифрових платформ для подолання браку спеціалістів [8, с. 223-227; 6, с. 113-116]. Навчання медичних працівників роботі з поствоєнними травмами, залучення широкого кола надавачів послуг і міжнародне партнерство забезпечують комплексну медичну підтримку. Крім того, політика передбачає адаптацію економічної активності через перенавчання, перекваліфікацію, розвиток професійних навичок, стимулювання працевлаштування ветеранів та підтримку ветеранського бізнесу, а гідний рівень життя забезпечується безбар'єрністю доступу до послуг, диференційованою підтримкою сімей і подоланням соціальних стереотипів. Такий комплексний підхід у сфері здоров'я, економіки та соціальної підтримки дозволяє не лише задовольняти базові потреби ветеранів, а й активно залучати їх до розвитку громад, зміцнювати соціальну згуртованість та сприяти успішному поверненню до цивільного життя.

Системна реінтеграція повинна враховувати гендерний аспект, оскільки досвід жінок-ветеранок має специфічні фізичні, соціальні та психологічні особливості, що підтверджують дослідження Буркхарт, Хоган та Маїко [4, с. 1121-1124]. Джонсон, Росентек та Кюрі розглядають процес реінтеграції як повернення особи до звичних соціальних та професійних ролей у сім'ї та на робочому місці [4, с. 1122-1125]. В українському контексті інтеграція потребує багаторівневої системи, яка охоплює особистісний рівень, мікрогрупи (сім'я, друзі) та макрогрупи (громада, суспільство), і базується на консолідації зусиль держави, бізнесу та освітніх інституцій. Дослідження показують, що жінки-ветерани частіше, ніж чоловіки, звертаються за психологічною допомогою (47 % жінок проти 30 % чоловіків), а 17,5 % пошукачок не повідомляли про свій статус ветерана через страх відмови, небажання зайвої уваги або сором щодо пільгового статусу [4, с. 1124-1125]. Це підкреслює необхідність спеціальних програм, що враховують гендерні особливості адаптації, включаючи психологічний супровід, підтримку при працевлаштуванні та соціальну інтеграцію у громадах. Особливу увагу слід приділяти періоду декомпресії у перші тижні після повернення, коли ветерани адаптуються до цивільного життя та модифікують соціальні ролі. Цей етап є критично важливим для формування ефективної соціальної та психологічної адаптації, адже саме на початку визначається успішність інтеграції.

Сучасний аналіз потреб ветеранів показує, що державна політика має першочергово реагувати на критичні запити у сфері медичної реабілітації, соціально-економічної підтримки та правової допомоги. Дослідження свідчать, що соціально-економічні потреби часто переважають психологічні, що вказує на необхідність підвищення ефективності роботи профільних органів, зокрема Міністерства у справах ветеранів України та Міністерства соціальної політики [7; 1, с. 6-8]. Для подолання цих викликів підтримка має здійснюватися на трьох рівнях: державному – через формування стратегій і політик; галузевому – шляхом створення робочих місць, програм професійного навчання та перекваліфікації; та суспільному – через надання послуг на місцях, міжособистісну підтримку та активізацію ветеранських спільнот [11, с. 89-91]. Крім того, важливими напрямками є формування сприятливого правового середовища, захист прав ветеранів на працю та освіту, а також створення умов для розвитку нових професійних навичок. Успішна системна реінтеграція можлива лише за умови координації зусиль урядових органів, бізнесу, освітніх закладів і самих ветеранів, що забезпечує комплексний та стійкий ефект від реалізації політик.

Висновки. Отже, дослідження показують, що реінтеграція ветеранів російсько-української війни є багаторівневим і багатогранним процесом, що охоплює соціальну, психологічну, медичну, економічну, освітню та правову сфери життя. Сучасна Україна стикається з необхідністю розбудови системної політики підтримки ветеранів, адже стрімке зростання кількості учасників бойових дій свідчить про масштабність явища та підвищує потребу у формуванні довгострокових, комплексних механізмів соціальної адаптації та інтеграції. Повернення військовослужбовців до цивільного життя вимагає відновлення фізичного та психологічного стану, відновлення соціальних ролей у сім'ї, громаді та на робочому місці, а також створення умов для професійної реалізації та економічної стабільності.

Наукові дослідження доводять, що успішна адаптація ветеранів неможлива без одночасного розвитку соціального середовища, яке готове приймати зміни, формувати взаємну довіру та подолати соціальні бар'єри. Бойовий стрес, фізичні травми, психологічні наслідки війни, а також порушення соціальних зв'язків потребують координації між державними органами, громадськими структурами та освітніми закладами. Досвід інших країн, таких як Велика Британія, Франція, Німеччина, Хорватія та США, демонструє ефективність системної підтримки ветеранів через пенсії, медичне та психологічне забезпечення, професійну орієнтацію, гранти для бізнесу, житлові програми та освітні послуги. Однак специфіка українського конфлікту і масштаб залучених учасників бойових дій вимагають адаптації цих практик до національного контексту з урахуванням економічних, соціальних та психологічних особливостей.

Особливу увагу слід приділяти психологічному та соціокультурному аспекту інтеграції. Соціологи та дослідники, такі як Еміль Дюркгейм, Марія

Соболевська, Б. Скудларек, М. Фішер, К. Блевінс та А. Хасен, підкреслюють двосторонній характер адаптації – одночасне включення ветеранів у соціальне життя та готовність суспільства приймати їхні зміни. Сучасні українські моделі, зокрема концепція «адаптивного університету» Тетяни Захаріної та Наталії Сейко, демонструють ефективність інтеграції освіти, соціально-психологічної підтримки та громадських ініціатив для комплексного супроводу ветеранів.

Гендерний аспект реінтеграції заслуговує окремої уваги. Досвід жінок-ветеранок має специфічні фізичні, психологічні та соціальні особливості, що вимагає розробки спеціалізованих програм підтримки, врахування психологічного супроводу при працевлаштуванні та соціальної адаптації у громадах. Статистичні дані свідчать про високий рівень запиту на психологічну допомогу серед жінок-ветеранів і значні бар'єри у відкритому визнанні свого статусу, що підкреслює необхідність диференційованих підходів.

Інноваційні технології та цифрові платформи стають невід'ємною частиною процесу реінтеграції. Мобільні додатки та онлайн-сервіси дозволяють ветеранам швидко отримувати інформацію про ресурси, проходити перекваліфікацію, отримувати психологічну підтримку, координувати взаємодію з державними та громадськими структурами, а також створювати спільноти взаємодопомоги. Центри розвитку ветеранів при університетах, побудовані за моделлю американських Veteran Resource Centers, функціонують як «єдине вікно» доступу до академічної, психологічної, юридичної та кар'єрної підтримки, стимулюючи соціальну активність та професійну реалізацію ветеранів.

Правовий аспект інтеграції підкреслює гарантії Конституції України щодо участі громадян у суспільному житті та свободи об'єднання. Громадські організації виступають посередниками між ветеранами та державою, забезпечуючи захист прав, формування соціальної політики та реалізацію конкретних ініціатив. Дослідження показують, що після початку повномасштабного вторгнення роль громадянського суспільства у підтримці ветеранів зросла майже удвічі, що демонструє високий суспільний запит на участь у реінтеграційних процесах.

Економічна адаптація ветеранів є критичною для стабільності суспільства. Перекваліфікація, професійне навчання, створення робочих місць та підтримка ветеранського бізнесу дозволяють не лише забезпечити фінансову незалежність, а й запобігати ризикам криміналізації, соціальної ізоляції та психологічної дестабілізації. Держава повинна враховувати стигматизацію ветеранів на ринку праці та впроваджувати інформаційні кампанії для розвитку інклюзивного робочого середовища.

Отже, системна реінтеграція ветеранів є стратегічним завданням держави, що поєднує забезпечення національної безпеки, соціальної згуртованості та розвитку людського капіталу. Вона вимагає інтегрованого підходу, який поєднує модернізацію законодавчої бази, партнерство держави, бізнесу та громадських

організацій, впровадження міжнародного досвіду, цифрових технологій та комплексних соціальних, медичних та освітніх програм. Така політика забезпечує не лише повернення ветеранів до повноцінного цивільного життя, а й їхню активну участь у розвитку суспільства, зміцнення соціальної стабільності та формування умов для сталого поствоєнного розвитку України.

Література:

1. Державна політика щодо ветеранів війни / Р. В. Власенко та ін. Нац. ін-т стратег. дослідж., 2025. URL: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2025.04> (дата звернення: 22.03.2026).
2. Захаріна Т. Механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реінтеграції ветеранів. *Human Studies Series of Pedagogy*. 2023. № 48. С. 100–104. URL: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.14> (дата звернення: 22.03.2026).
3. Захаріна Т. Особливості створення реінтеграційного середовища для ветеранів гібридної війни в умовах закладів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 9(27). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-197-206](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-197-206) (дата звернення: 22.03.2026).
4. Коломієць О., Тимошенко М. Роль інструментів соціальної політики у реінтеграції ветеранів і ветеранок війни. *Національні інтереси України*. 2025. № 8(13). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-1120-1133](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-1120-1133) (дата звернення: 22.03.2026).
5. Ніжейко К., Ковалівська К. Реінтеграція ветеранів у цивільне життя: міжнародний досвід та особливості в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-161> (дата звернення: 22.03.2026).
6. Ординович В. Роль інформаційних технологій в соціальній реінтеграції ветеранів/ветеранок війни. *Humanitas*. 2024. № 3. С. 112–116. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.16> (дата звернення: 22.03.2026).
7. Чальцева О., Куран О. Державна політика реабілітації ветеранів в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 18. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-18-02-05> (дата звернення: 22.03.2026).
8. Klymenko O. Y. Prospects for the reintegration of veterans of the Armed Forces of Ukraine into civilian life: organizing the provision of necessary medical, psychological and social support to them. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. No. 55. P. 222–228. URL: <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.33> (date of access: 22.03.2026).
9. Kolenichenko T. Conceptualization of “reintegration” concept in conditions of military conflict in Ukraine. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2022. Vol. 1, no. 26. P. 169–178. URL: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-169-178> (date of access: 22.03.2026).
10. Levytska O., Mulkska O. Regional policy toolkits for the reintegration of war veterans into socio-labor relations. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 2025. Vol. 27, no. 105. P. 77–83. URL: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10512> (date of access: 22.03.2026).
11. Sivkov S. Administrative and legal mechanisms of reintegration of war veterans in the conditions of a special period. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. No. 3. P. 89–93. URL: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.3.14> (date of access: 22.03.2026).
12. Seiko N., Zakharina T. Civil society as a subject of the formation of the veterans reintegration system. *Social work and education*. 2023. Vol. 10, no. 2. P. 167–177. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.2.2> (date of access: 22.03.2026).

13. Syvak N. Evaluating policy alternatives for the economic reintegration of Ukrainian veterans. *Public Administration and Law Review*. 2024. No. 4(20). P. 4–19. URL: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2024-4-4-19> (date of access: 22.03.2026).

References:

1. Vlasenko, R.V., et al. (2025). Derzhavna polityka shchodo veteraniv viiny [State policy on war veterans]. Kyiv: National Institute for Strategic Studies. (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.53679/niss-analytrep.2025.04> (accessed: 22.03.2026).

2. Zakharina, T.M. (2023). Mekhanizmy spivpratsi organiv derzhavnoi vlady z orhanizatsiiamy hromadianskoho suspilstva v konteksti reintehratsii veteraniv [Mechanisms of cooperation between public authorities and civil society organizations in the context of veterans' reintegration]. *Human Studies Series of Pedagogy*, 48, pp. 100–104. (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.16/48.14> (accessed: 22.03.2026).

3. Zakharina, T. (2023). Osoblyvosti stvorennia reintehratsiinoho seredovyshcha dlia veteraniv hibrydnoi viiny v umovakh zakladiv vyshchoi osvity [Features of creating a reintegration environment for hybrid war veterans in higher education institutions]. *Perspektivy ta innovatsii nauky*, 9(27), pp. 197–206. (in Ukrainian). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-197-206](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-197-206) (accessed: 22.03.2026).

4. Kolomiets, O., Tymoshenko, M. (2025). Rol instrumentiv sotsialnoi polityky u reintehratsii veteraniv i veteranok viiny [The role of social policy instruments in the reintegration of war veterans]. *Natsionalni interesy Ukrainy*, 8(13), pp. 1120–1133. (in Ukrainian). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-1120-1133](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-1120-1133) (accessed: 22.03.2026).

5. Nizheiko, K., Kovalivska, K. (2024). Reintehratsiia veteraniv u tsyvilne zhyttia: mizhnarodnyi dosvid ta osoblyvosti v Ukraini [Reintegration of veterans into civilian life: international experience and peculiarities in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 67, pp. 161–170. (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-161> (accessed: 22.03.2026).

6. Ordinovych, V. (2024). Rol informatsiinykh tekhnolohii v sotsialnii reintehratsii veteraniv/veteranok viiny [The role of information technologies in social reintegration of war veterans]. *Humanitas*, 3, pp. 112–116. (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.16> (accessed: 22.03.2026).

7. Chalceva, O., Kuran, O. (2025). Derzhavna polityka rehabilitatsii veteraniv v Ukraini [State policy of veterans' rehabilitation in Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: Pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, 18, pp. 20–32. (in Ukrainian). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-18-02-05> (accessed: 22.03.2026).

8. Klymenko, O.Y. (2025). Prospects for the reintegration of veterans of the Armed Forces of Ukraine into civilian life: organizing the provision of necessary medical, psychological and social support to them. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, 55, pp. 222–228. (in English). URL: <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.33> (accessed: 22.03.2026).

9. Kolenichenko, T. (2022). Conceptualization of “reintegration” concept in conditions of military conflict in Ukraine. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 1(26), pp. 169–178. (in English). URL: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-169-178> (accessed: 22.03.2026).

10. Levytska, O., Mulska, O. (2025). Regional policy toolkits for the reintegration of war veterans into socio-labor relations. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*, 27(105), pp. 77–83. (in English). URL: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10512> (accessed: 22.03.2026).

ISSN (print) 2708-7530

Наукові перспективи № 3(69) 2026

11. Sivkov, S. (2025). Administrative and legal mechanisms of reintegration of war veterans in the conditions of a special period. *Visegrad Journal on Human Rights*, 3, pp. 89–93. (in English). URL: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.3.14> (accessed: 22.03.2026).

12. Seiko, N., Zakharina, T. (2023). Civil society as a subject of the formation of the veterans reintegration system. *Social Work and Education*, 10(2), pp. 167–177. (in English). URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.2.2> (accessed: 22.03.2026).

13. Syvak, N. (2024). Evaluating policy alternatives for the economic reintegration of Ukrainian veterans. *Public Administration and Law Review*, 4(20), pp. 4–19. (in English). URL: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2024-4-4-19> (accessed: 22.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 14.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.03.2026

